

Finnmarkssvineblom *Tephroseris integrifolia*

Rødlistet art

faktaark

Finnmarkssvineblom er i Norge bare kjent fra en liten gruppe populasjoner tett sammen i Persfjorden i Vardø, Finnmark. Dette er vestligste utpost av en utbredelse i Nord-Russland. Populasjonene er i tilbakegang og er sterkt utsatt på grunn av overbeite av sau, delvis også av tamrein.

Status
Kategori kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for arter 2010.

Kjennetegn

Finnmarkssvineblom er en flerårig urt av kurvplantefamilien med kort krypende jordstengel, store tungeformete blad ved grunnen, og mindre stengelblad. Blomstene sitter i kurver med guloransje tungeformete kantblomster og rørformete midtblomster. Kurvene sitter flere sammen i en kort klase. Planten blomstrer i juni-juli. Sjøl om arten kan danne små kloner med skudd fra jordstenglene, så er den avhengig av fruktsetting for effektivt å opprettholde en populasjon.

Utbredelse

Finnmarkssvineblom er i Norge bare kjent fra et lite område nær sjøen i Persfjord i Vardø, Finnmark. Ellers i Skandinavia forekommer den bare i Sør-Sverige. Dette er en utbredelse som gjenfinnes hos flere andre østlige planter knyttet til åpen grasmark og lyngmark. De går vestover både sør og nord for den boreale barskogen, men har grensa langt øst i barskogbeltet. Vi kaller det en knipetang-utbredelse og den er kjent bl.a. fra silkenellik og markmjelt-gruppen, begge med forekomster både i Finnmark og i Sør-Sverige. Finnmarkssvineblom er ellers en vidt utbredt og meget variabel (polymorf) eurasiatisk art, fra Vest-Europa (De britiske øyer) til Stillehavet. Forekomsten i Finnmark henger sammen med den nordlige grenen av utbredelsen over Kvitsjøen og Kolahalvøya helt vest til Fiskerhalvøya (Rybachiy Poluostrov), innen synsvidde fra Vardø. Spredningen er ikke særlig effektiv over lengre avstander, og rekruttering fra russiske populasjoner til Finnmark er usannsynlig.

Utbredelse av finnmarkssvineblom.

Biologi

Finnmarkssvineblom er i Persfjorden knyttet til baserik grunn i et område med både lavmetamorfe skifre, skjellsand og sandstein. Den vokser i krekling-reinrosehei, urterik tørreng og på berghyller på dolomittbergryggene. Grunnen er veldrenert og grunnlendt. Finnmarkssvineblom er en flerårig plante som først blomstrer det fjerde leveåret. Det er sjelden at den blomstrer to år på rad, og den er ikke i stand til å danne frø ved sjølbefruktning da pollen fra egen plante eller egen klon vil bli forhindret fra å vokse på arret. Arten har ingen frøbank så vidt man vet. Finnmarkssvineblom blir besøkt av en rekke insekter som har pollen som føde.

Bestandsstatus

Finnmarkssvineblom vurderes som kritisk truet (CR) fordi den forekommer på et svært lite areal. De eneste kjente norske småpopulasjonene er i tilbakegang på grunn av beite. Arten har vært kjent fra 3-4 bestander innen omlag tre kvadratkilometer. Sannsynligheten for at det finnes flere norske forekomster er ganske liten da

Finnmarkssvineblom i frukt, fra Persfjorden i Vardø i Finnmark.

finnmarkssvineblom er svært synlig i terrenget. Området i Persfjorden blir sterkt beitet (overbeitet) av både tamrein og sau. Sauebeitingen er av forholdsvis ny dato, etter 1970-tallet, og har vært særlig destruktiv for arten. Antallet individer som kommer fram til reproduksjon er ofte meget lågt, i enkelte sesonger nesten ingen. I 2009 ble det imidlertid observert omlag 1000 blomstrende individer på østsiden av Persfjorden, mens det ble observert kun noen få rosetter i fjordbotnen og på vestsiden av Persfjorden på grunn av sauebeite. Forekomstene i Persfjorden er spesielle fordi de er de eneste i Norge. Ser vi bort fra landegrensene, så er de den vestligste utposten av en nokså sammenhengende utbredelse langs nordkysten av Kolahalvøya. Slike mønster tolkes oftest som 'arresterte' utbredelser, dvs. at artene har spredt seg raskt vestover i perioden umiddelbart etter siste istid, fra refugier i øst i Russland, men at ekspansjonen stoppet opp når vegetasjonen ble for tett, med kreklingheier og skog. Flere andre østlige planter i Finnmark viser samme mønster, f.eks. silkenellik som

stopper brått i Porsanger og russemjelt som stopper like brått i Lebesby.

Referanser

Arnesen, G., Westergaard, K. B. & Aalerud, C. Handlingsplan for trua karplanter i Finnmark. Hengegras (CR), altaihaukeskjegg (RE), russearve (CR), polarflokk (CR), kvitsjøsalturt (EN), tatarsmelle (CR), finnstjerneblomst (CR), pomorstjerneblomst (CR), kolastjerneblomst (CR) og finnmarkssvineblomst (CR) Fylkesmannen i Finnmark. Utarbeidet, ikke vedtatt.

Elven, R., Fremstad, E. & Pedersen, O. (red.) Under forberedelse. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. IV. Eastern and northeastern plants.

Høiland, K. 1986a. Utsatte plante-arter i Nord-Norge. Spesiell del. Økoforsk Rapp. 1986-1: 1-33.

Høiland, K. 1986b. Vår vakreste svineblom-art, finnmarkssvineblom, *Senecio integrifolius*. Blyttia 44: 22-28.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora, 7. utgåve ved Reidar Elven. Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.

Widén B. 1987. Population biology of *Senecio integrifolius* (Compositae), a rare plant in Sweden. Nordic Journal of botany 7: 687-704.